

Zoologické zahrady České republiky a okolních zemí

Nepočítáme-li účelové tisky Unie českých a slovenských zoo, poslední tematický průvodce zoologickými zahradami bývalého Československa vyšel před téměř 20 lety (L. J. Dobroruka a kol.: Zoologické zahrady, SPN Praha 1989). Od té doby se české a slovenské zoologické zahrady proměnily k nepoznání jak po stránce chovatelské, tak expoziční. Během relativně krátké doby se většina zahrad zmodernizovala a zařadila mezi přední evropské zoo. Nový zákon o zoologických zahradách z r. 2003 navíc umožnil vznik menších soukromých zookoutků a specializovaných expozic, které již tak poměrně hustou síť českých zoo doplnily a zpestřily. Dynamický rozvoj pokračuje stále rychleji a za této situace sestavit průvodce, který by obsahoval aktuální informace a zároveň byl co nejvíce nadčasový, představuje nepochybně náročný úkol. Formou výpravné publikace se o to pokusil zoolog a fotograf Michael Fokt.

Svého průvodce zoologickými zahradami a akvariijními expozicemi České a Slovenské republiky doplnil výběrem menších zahrad a zookoutků v Německu, Rakousku, Maďarsku a Polsku. Logika výběru tak, jak ji autor při křtu knihy předdeslal, se zdá být zřejmá – domácí zahrady doplněné o zookoutky okolních zemí, dostupné v přijatelném čase od hranic. Proč ale v knize chybí alespoň zmínka o slovenském zookoutku Stropkov a proč není zahrnuta Zoo Norimberk s velice atraktivním delfinářem (a dokonce českými názvy zvířat na jmenovkách), dosažitelná po nové dálnici z Plzně mnohem rychleji a snáz než maďarské zahrady vzdálené z Prahy přes 600 km, mi nebylo úplně jasné. Až rozhovor s autorem mi vše objasnil, dostupnost je míněna od hranic celého bývalého Československa. Opomenut je (není ani v tipecu na výlet) zajímavý zoopark v Horto-

bágy s unikátní kolekcí autochtonních plemen domácích zvířat a stepní faunou a flórou, který je škoda při doporučené návštěvě zoologických zahrad v Miskolci nebo Jászberény minout.

Autor představuje zahrady jednotným schématem: orientační mapka se zakreslenou polohou zahrady v rámci státu, stručné představení zoo, její historie a seznam pavilonů a jednotlivých expozic. Text končí velmi užitečnými informacemi, jak se do zahrady dostat, a nechybí ani přesná adresa a kontakty, kde by možná stálo za to mít ještě logo zahrady. V barevně zvýrazněných pasážích jsou základní údaje o zoologické zahradě – rozloha, počet chovaných druhů, počet pavilonů přístupných návštěvníkům, otevírací doba, přehled pravidelných akcí pro veřejnost a informace, zda si návštěvník může do zahrady vzít s sebou psa. Další část je věnována cvičení se zvířaty a času krmení vybraných druhů.

Co se textu týče, je psán stručně, přehledně a zároveň čtivě, což u publikací, kde se opakuje stále stejný typ informací, není snadné. Omezený rozsah vyhrazený na představení jednotlivých zahrad vede pochopitelně k zestručnění a poskytuje čtenáři jen základní informace. Ovšem u některých zahrad (např. Bojnice, Ohrada, Liberec, Vyškov a Budapešť – ta je více než stručná) autor však paradoxně nevyužil místa beze zbytku. Proluky mezi koncem textu a závěrečnou rubrikou by se daly vyplnit zoologickými i jinými zajímavostmi bez toho, že by se narušila celková vyváženost. Poněkud zvláštní se může jevit řazení českých zoologických zahrad a menších zoologických expozic, kdy se např. mezi Zoo Jihlava a Zoo Liberec objevuje Akvárium Malawi, mezi Zoo Hodonín a Zoo Chleby je Obří akvárium Hradec Králové. Méně důvtipnému čtenáři (což byl můj pří-

pad) až po chvíli dojde, že zahrady jsou řazeny abecedně podle obcí (Akvárium Malawi sídlí v Lednici). Myslím, že logičtější by bylo akvária a motýlí expozice zařadit do jednoho bloku až za výčet tradičních českých zoologických zahrad. Totéž se týká i zahraničních zoo. U počtu chovaných druhů by stálo za to uvést, ke kterému datu jsou údaje aktuální. Rok vydání publikace je sice zřejmý, ale stavy chovaných zvířat se mění, což sám autor v úvodu předdesílá. Týká se to zejména vzácných a atraktivních druhů, které se těší velké pozornosti návštěvníků. Příkladem může být varan komodský, kde je pár těchto vzácně chovaných ještěřů prezentován „jako jeden z opravdových klenotů plzeňské zoo“, ačkoli zahrada přišla o samici již v r. 2006. Nevím, jaká doba uplynula od odevzdání rukopisu a zda měl autor možnost v korekturách text nějak doplňovat či měnit. Tím spíše má význam uvedení data, ke kterému se přehled chovaných druhů vztahuje. Pražská zoologická zahrada vydává každoročně od r. 1984 přehled všech druhů chovaných v zoologických zahradách České a Slovenské republiky, včetně změn, ke kterým v daném roce došlo. Materiál je k dispozici všem zájemcům a lze z něj čerpat de facto nejaktuálnější dostupné údaje, v době vydání ročenky maximálně čtyři měsíce staré.

V textu postrádám více zmínek o nejvýznamnějších odchovech poslední doby nebo historie. Alespoň stručné informace (např. rozmnožení varanů komodských a goril v Praze, mravenečníka stromového v Olomouci, medvěda ledního v Brně ad.) by podle mého názoru nebyly na škodu. Výsledky chovatelské práce jsou měřítkem úspěšnosti zoologických zahrad a naše zahrady se v tomto směru měly a mají čím pochlubit. Navíc mláďata známých a oblíbených druhů se těší stálému zájmu návštěvníků a jejich osud díky mediální přízni sleduje celá veřejnost.

Samostatnou kapitolou je grafická úprava publikace. Sudé stránky s textem a mapkou doplňují obrazové přílohy s množstvím barevných fotografií na lichých

- 1 Kiang (*Equus kiang*), zoo Praha
- 2 Surikata (*Suricata suricatta*), zoo Lipsko. Snímky E. Kůse

1

2

stranách. Nepřísluší mi posuzovat, do jaké míry odpovídá kreativita grafika současným módním trendům, ale jako zoolog se při vší vůli nemohu úplně povznést nad některé svérázné umělecké exhibice a extravagance. Michael Fokt je svou podstatou všímavý, až hravý fotograf se zřejmým zaujetím pro detaily a bizarní pohledy do světa zvířat. Grafické zpracování toto auto-rovo zaujetí pro detail umocňuje, v mnoha případech ovšem tak, že se z něj vytrácí podstata, totiž zvířata. Výřezy snímků antilop a dalších kopytníků, kteří přišli o rohy a parohy, v půli přeříznutý šváb, hlava štiky osekáná ze všech stran, nosorožec bez uší, jeřáb s amputovaným zobákem, obličej gorily ve zmatení světla a stínu, orangutan při krmení, kde svítí jen oči a cosi zeleného v tlamě, čtvrcená hlava slona – a tak by bylo možno pokračovat. Průvodce by měl čtenáři představit zvířata pokud možno tak, aby je v zoologické zahradě poznal a zapamatoval si je a nemusel artefakty pracně konfrontovat s realitou. Při vší účtě k píli a invenci autora i grafika mi obrazová část připadá spíše jako umělecky pojatý lexikon na téma Zvířata v zoo než průvodce.

Výhrady lze mít i k některým popiskům pod obrázky. Někdy jsou vágní, jindy nekorespondují s fotografií, občas zní, jako by je autor zplodil těsně před odevzdáním rukopisu. Jen namátkou: „Zmije růžkatá obývá Balkán a přilehlé oblasti Asie; tygr sumaterský je králem pavilonu šelem; hulmani posvátní bydlí ve střední části zoo, žirafy obývají společný výběh; výběh žiraf přiléhá k pavilonu stojícímu ve středu zoo.“ Portrét „neznámého“ hada provází titulek: „V teráriích žije pestrá směsice hadů“ a o kus dál: „Koníčky rodu *Hippocampus* patří mezi několik stovek obyvatel Akvária.“ U fotografie ryby bez určení (ač jinde jsou druhy uvedeny českými i latinskými názvy) je text: „Rybí obyvatelé

dna mívají silně zploštělé tělo a oči posazené na svrchní straně hlavy.“ Na obr. na str. 239 není jelen milu, ale některý z poddruhů jelena lesního. U pražské zoo (str. 157) se dočteme: „Gorily mají přístup do velkého venkovního výběhu.“ Obrázku vévodí již zmíněný portrét, který sice může někoho nadchnout jako umění, ale to, jak venkovní výběh vypadá, se ponechává fantazii čtenáře. Vskutku svérázným počinem grafiky jsou popisky celostránkových fotografií. Miniaturní písmo slévající se s různě barevným podkladem obrázku (např. str. 196, 201, 252, 339) je čitelné jen opravdovým ostrovidům. Pro dříve narozené a méně zrakově vybavené bych doporučoval ke knize přiložit malou lupu. Co však v obrazové části postrádám, jsou celkové záběry výběhů a expozic typických pro jednotlivé zoo. České a slovenské zahrady tím, že vznikaly až ve 20. stol., většina až po 2. světové válce, dostaly do vínku nádherné přírodní areály na okrajích měst, které mohly využít při budování působivých scénérií výběhů a architektonických prvků. Na rozdíl od starých evropských zahrad nejsou sevřeny zástavbou a ruchem velkoměsta. Skalnaté výběhy pro horské kopytníky v Praze a Děčíně, velké výběhy antilop a letní safari ve Dvoře Králové, africká expozice v Lešné, lesní výběhy v Olomouci, ptačí expozice na břehu rybníka v Ohradě u Hluboké, nový výběh žiraf v Ostravě, venkovní výběh goril, tučňáků či africký výběh v Praze – to je jen zlomek toho, čím se naše zahrady mohou pochlubit a co nám mnohé světové zahrady závidí. Totéž se týká i nových expozic v tropických pavilonech (pražská Indonéska džungle, pavilon Yucatán v Lešné). Autor však při představování zahrad vsadil především na představení jednotlivých druhů. Při listování obrazovou částí tak fotografie zvířat splývají v jednolitý celek, jakousi univerzální

zoo, kde čtenář musí bedlivě sledovat text a věřit, že zvíře, na jehož snímek se právě dívá, je skutečně z té či oné zahrady. Není pochyb o tom, že předem daný rozsah publikace autora do značné míry omezoval. Na druhé straně se některé druhy zastoupené ve většině zahrad (např. skotský náhorní skot, nosál, lev, psoun, žirafa, kapybara, některé druhy ryb a další) zbytečně opakují. Místo nich mohly být zařazeny snímky přibližující typickou atmosféru té které zahrady nebo zvýrazněny druhy, které jsou pro jednotlivé zahrady prestižní a jedinečné. Při bližším pohledu některé snímky naznačují, že jejich záběr mohl být původně daleko širší a více vypovídající, univerzální výřez a následný nemilosrdný ořez však vše sjednotil. Publikaci by prospěly i mapky jednotlivých zoo.

Byl bych ale nerad, aby vznikl mylný dojem, že obrazová část publikace je veskrze špatná. V knize je množství zajímavých fotografií zachycujících přirozené chování, některé jsou z etologického hlediska unikátní, takže na své si přijde i odborník.

Přes všechny výhrady je třeba konstatovat, že kniha Michaela Fokta je zatím nejlepším českým dílem, které představilo zoologické zahrady středoevropského regionu takto souhrnně. Uvedené nedostatky lze z větší části odstranit v dalších vydáních. Kniha lze doporučit všem, pro něž jsou zoologické zahrady zdrojem poznání i potěšení z krásy živého světa. Zájemce možná trochu zarazí cena knihy, která se díky kvalitnímu papíru a zpracování dostala do kategorie dražších publikací, ale i tak bude asi jen málokdo litovat.

**Academia, Praha 2008. 398 str.
Cena 465 Kč**